

פרשת וַיֵּצֵא — איסור הלבנת פנים

הז"ל במדרש "איכה רבה" (פתיחה כד) מספרים שבזמן החורבן באו כל האבות לפני הקב"ה להמליץ טוב על עם ישראל ולמנוע את החורבן.

הראשון היה אברהם. אמר אברהם לפני הקב"ה: נתת לי בן כשהייתי בן מאה, ואמרת לי לעקוד אותו ולהעלות אותו לעולה, ועשיתי מה שאמרת. האם לא תזכור לי את זה ולא תרחם על בניי?!
הקב"ה לא ענה.

בא יצחק ואמר לקב"ה: תזכור לי שהלכתי בשמחה לעקדה, ולא סירבתי ולא התנגדתי, ובזכות זאת רחם נא על בניי!
והקב"ה לא ענה.

בא יעקב ואמר לקב"ה: זכור לי את ימי הצער שהיה לי בגידול הבנים שלי, ובזכות זאת רחם נא על בניי!
והקב"ה לא ענה.

בא משה ואמר לקב"ה: זכור לי את כל המסירות שלי לעם ישראל במשך ארבעים שנה, ובזכות זאת רחם נא על עם ישראל!
והקב"ה לא ענה.

באותה שעה קפצה רחל לפני הקב"ה ואמרה: ריבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב אהב אותי אהבה יתירה, ועבד בשבילי שבע שנים, וכשנודע לי שאבי רוצה להחליף אותי עם לאה, סיפרתי את זה ליעקב כדי שידע להיזהר, ונתתי לו סימן שידע שזו אני ולא לאה. ואחרי כן ריחמתי עליה, וכדי שלא תתבייש מסרתי לה את הסימן שהיה ביני ובין יעקב. ומה אני, שאני בשר ודם, ולא קנאתי באחותי ולא גרמתי לה בושה – אתה הקב"ה, מפני מה אתה מקנא בעם ישראל שעובד עבודה זרה שאין בה ממש, ואתה מעניש אותם ומגלה אותם!

מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר: בשבילך רחל אני מחזיר את עם ישראל למקומם. וזהו שנאמר בירמיהו (לא יד–טז): "קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע, נְהִי בְּכִי תְמָרוֹרִים, רָחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ, מֵאַנְהָה לְהִנָּחֵם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנּוּ. כֹּה אָמַר ה': מְנַעֵי קוֹלָךְ מִבְּכִי וְעֵינַיִךְ מִדְמָעָה, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ, נְאֻם ה', וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב, וְיָשׁוּ תִקְוָה לְאַחֲרִיתָךְ, נְאֻם ה', וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם".

מהמדרש הזה אנו לומדים יסוד חשוב: עד כמה חשובה ההימנעות מהלבנת פנים. כל האבות לא הצליחו לעורר רחמי שמיים, ורק רחל אימנו בזכות הזהירות שלה שלא להלבין פנים, עוררה את רחמיו של הקב"ה.

מצד שני, על חומרת איסור הלבנת פנים אנו לומדים מדברי רבי חנינא במסכת בבא מציעא (נח:), שכל היורדים לגיהנם עולים, חוץ משלושה שיורדים ואין עולים, ואחד מהם הוא המלבין פני חברו ברבים.

במסכת פסחים (כה.) אומרת הגמרא ששלוש עבירות חמורות עד כדי כך שאם הברירה היא לעבור עליהן או ליהרג, יהודי מחויב ליהרג ולא לעבור עליהן, ואלו הן: עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. ואולם, במסכת סוטה (י:) נאמר: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים". אם כן, שואלים בעלי התוספות במסכת סוטה (י: ד"ה נוח), אם אדם מְצַנֵּה להפיל עצמו לתוך כבשן האש כדי לא להלבין את פני חברו, יוצא שיש ארבע עבירות שאדם מחויב ליהרג ולא לעבור עליהן! אז מדוע אמרה הגמרא במסכת פסחים שיש רק שלוש עבירות חמורות כאלה? עונים התוספות, שאכן באופן עקרוני איסור הלבנת פנים אמור להיכלל ברשימת האיסורים שחל עליהם הכלל של "יהרג ואל יעבור", אבל ברשימה זו כללו חז"ל רק עבירות המפורשות בתורה שבכתב, ואיסור זה איננו מפורש.

יהי רצון שמתוך ההקפדה שלא לבייש אף אחד נזכה להבטחת הקב"ה לרחל: "וְיָשְׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם" (ירמיהו לא טז), ונזכה לחיי העולם הבא, כמו שאמר רבי אליעזר בן הורקנוס לתלמידיו שבאו לבקרו כשחלה לפני מותו, ושאלוהו: "רבנו, למַדְנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא!" ענה רבי אליעזר לתלמידיו: "הזהרו בכבוד חבריכם!" (מסכת ברכות כח:).